

OMAISHOIDONTUEN OHJEET JA MYÖNTÄMISKRITEERIT (17.1.2022)

Omaishoidon tuen tarkoitus ja tuen sisältö

Omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla (Laki omaishoidon tuesta 937/2005, Laki omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta 511/2016).

Omaishoidon tuki muodostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista.

Omaishoidontukea myönnettäessä on arvioitava, että tuen myöntäminen on hoidettavan edun mukaista ja hoidettava hyväksyy omaishoitajaksi hakevan henkilön hoitajakseen.

Omaishoidontuen tarkoituksena on mahdollistaa asiakkaan kotihoito sitä tukevine palveluineen. Omaishoidontuen tavoitteena on välttää vanhuksen, vammaisen tai sairaan joutuminen laitoshoitoon ja edistää hoidettavan edun mukaisen hoidon toteutuminen.

Kärsämäellä Terveystalo Kuntaturva Oy järjestää omaishoitoa tukevat palvelut. Kunta päättää ja maksaa omaishoitajien palkkiot.

Tuen hakeminen

Omaishoidon tukea haetaan hakulomakkeella, jota täydennetään tarvittaessa lääkärinlausunnolla. Hakemus palautetaan kunnan sosiaalitoimistoon. Omaishoidon tukea hakevan henkilön luo tehdään kotikäynti. Kotikäynnin tarkoituksena on määrittellä hoidettavan tuen ja palveluiden tarve. Päätöksenteon tukena käytetään lääkärinlausuntoja sekä muita hoitoisuuteen liittyviä lausuntoja. Takautuvia hakemuksia ei huomioida.

Päätös (12§) ja hoitopalkkio (5§, 6§)

Hakemus käsitellään moniammatillisessa SAS-työryhmässä ja päätöksen tuen myöntämisestä tekee viranhaltija. Päätökset tehdään toistaiseksi voimassa oleviksi tai määräaikaisiksi.

Päätös perustuu asiakkaan kokonaisvaltaiseen ja laaja-alaiseen toimintakykyarviointiin. Toimintakykymittarina käytetään ensisijaisesti Rava -toimintakykymittaria, tarvittaessa MMSE-arviointia ja Cerad ja IADL-mittareita. Tarvittaessa voidaan pyytää lisäselvityksiä hoidettavan toimintakyvystä asiantuntijalta. Myös hoitajan soveltuvuus, terveys ja voimavarat arvioidaan, ja ne voivat vaikuttaa tuen suuruuteen tai myöntämiseen. Omaishoidontuesta päättävä henkilö voi edellyttää hakijaa toimittamaan asiantuntijalausannon siitä, että on soveltuva toimimaan kyseisen asiakkaan hoitajana.

Omaishoidontuen palkkiosta ei peritä palvelumaksua. Hoidettavalle tulevista välttämättömistä palveluista peritään hoidettavalta asiakasmaksulain mukaiset ja Kärsämäen kunnan hyväksymät maksut. Tämä koskee myös omaishoitajan vapaan ajaksi järjestettyjä palveluita.

Hoitopalkkio voidaan sopia säädettyä määrää pienemmäksi, jos hoidonsitovuus on vahaisempaa kuin mitä omaishoitajan oikeus lakisääteisiin vapaapäiviin oikeuttaa tai siihen on hoitajan esittämä erityinen syy. Tai mikäli sosiaalipalvelujen käyttö on runsasta.

Hoitopalkkiot tarkistetaan vuosittain vahvistettavalla työntekijäin eläkelaisissa tarkoitettulla palkkakertomella.

Omaishoidontuki myönnetään seuraavan kuukauden alusta alkaen, jolloin päätös on tehty. Hoitopalkkio on omaishoitajalle veronalaista tuloa, josta suoritetaan ennakonpidätys.

Omaishoitotosopimus (8§, 10§) ja hoito- ja palvelusuunnitelma (7§)

Omaishoidon tuesta laaditaan omaishoitajan ja kunnan välillä toimeksiantosopimus. Sopimuksen liitteenä on yhdessä hoidettavan ja omaishoitajan kanssa laadittu hoito- ja palvelusuunnitelma. Hoito- ja palvelusuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa ja/tai kerran vuodessa. Hoidettavan ja hoitajan toimintakyky arvioidaan vähintään kerran vuodessa.

Kunta järjestää omaishoitajan eläke- ja tapaturmavakuutusturvan (10§).

Omaishoitajan hoitotehtävää tukevat palvelut (3a§ 29.6.2016/511)

Omaishoitajalle on tarvittaessa järjestettävä valmennusta ja koulutusta hoitotehtävää varten, hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan ja hoitotehtävänsä tukevia sosiaali- ja terveyspalveluja. Hyvinvointi- ja terveystarkastuksella tarkoitetaan omaishoitajan hyvinvoinnin, terveydentilan ja toimintakyvyn tarkastusta sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää terveydentilan selvittämistä ja neuvontaa. Hyvinvointi- ja terveystarkastukset ovat maksuttomia (Asiakasmaksulaki 5§). Muista tukevista palveluista saa tietoja sosiaalitoimen sosiaaliohjaajalta.

Omaishoitajan vapaat (4§)

Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Hoitaja voi pitää vapaapäivät kuukausittain tai kerätä vapaan usean päivän kokonaisuuksiksi. Vapaata saa kuitenkin kerryttää enintään kahden kuukauden ajalta kerrallaan. Omaishoitaja voi sopia pitävänsä vapaansa useampana alle vuorokauden pituisina jaksoina. Kuluvan vuoden kertyneet vapaapäivät tulee pitää joulukuun loppuun mennessä. Viranomaisen erikseen myöntämiä omaishoitajan vapaan lisäpäiviä ei voi kerryttää myöhemmin pidettäviksi pidemmiksi jaksoiksi.

Omaishoitajan vapaan järjestämistapa sovitaan yksilöllisesti ja kirjataan omaishoitotosopimukseen. Kunkin omaishoitajan ja -hoidettavan tilanteeseen pyritään löytämään sopiva omaishoito korvaavan hoidon muoto. Kunta päättää viimesijassa siitä, miten omaishoitajan vapaan aikainen hoito järjestetään. Lakisääteisen vapaan ajan hoito voidaan järjestää omaishoidettavalle:

- toisen omaishoitajan avulla
- perhehoitona
- ympärivuorokautisessa hoidossa
- yli 65-vuotiaille päivätoimintana (yksi lakisääteinen vapaa vastaa yhtä
- edellä mainittujen tapojen yhdistelmänä

Mikäli vapaa järjestetään toimeksiantosopimuksella, hoidon korvauksena maksetaan sijaishoitajalle sopimuksen mukaisesti **53,81** euroa/vrk palkkiota sekä **25,71** euroa/vrk kulukorvausta toteutuneiden hoitovuorokausien perusteella. Kulukorvaus kattaa kaikki hoidettavasta aiheutuvat kulut. Kulukorvaus maksetaan, jos sijaishoitaja hoitaa omaishoidettavaa omassa kodissaan. Jos hoito tapahtuu omaishoidettavan kodissa, siitä ei makseta kulukorvausta (koti tarjoaa ruoat jne. hoidettavasta johtuvat kulut). Sijaishoitajan kanssa tehtävä toimeksiantosopimus tehdään määräajaksi, korkeintaan kalenterivuodeksi kerrallaan.

Omaishoitajan vapaat järjestetään ensisijaisesti terveyskeskuksen vuodeosastoa ja lyhytaikaishoidon palvelumuotoja hyödyntäen sekä sijaishoidolla. Sijaishoito järjestetään toimeksiantosopimuksella.

Omaishoidon vapaapäivien aikaisesta hoidosta hoidettavan tulee maksaa omavastuu osuus. Hinnat tarkemmin Kärsämäen sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuissa.

Omaishoitotosopimuksen irtisanominen ja purkaminen (9§)

Kunta voi irtisanoa omaishoitotosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kahden ja omaishoitaja irtisanomista seuraavan yhden kuukauden kuluttua. Jos sopimuksen jatkaminen vaarantaa hoidettavan tai omaishoitajan terveyden tai turvallisuuden, sopijapuolet voivat purkaa sopimuksen välittömästi.

Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoito hoidettavan terveydentilan muutoksista johtuen käy tarpeettomaksi. Jos omaishoito hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä keskeytyy tilapäisesti, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua. Jos omaishoidettava kuolee, maksut päättyvät kuolinpäivään.

Mikäli hoidettavan kotikunta muuttuu Kärsämäen ulkopuolelle, omaishoidon tuen maksaminen päättyy muuttopäivään.

Tuen myöntämisperusteet (3§)

Omaishoidon tuki myönnetään silloin, kun

- 1) henkilö alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi tarvitsee kotiloissa hoitoa tai muuta huolenpitoa;
- 2) hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö on valmis vastaamaan hoidosta ja huolenpidosta tarpeellisten palveluiden avulla;
- 3) hoitajan terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia;
- 4) omaishoito yhdessä muiden tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kanssa on hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta riittävää;
- 5) hoidettavan koti on terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva ja 6) tuen myöntämisen arvioidaan olevan hoidettavan edun mukaista.

Pääperiaatteena on, että omaishoidon tuella korvataan ympärivuorokautinen laitoshoido tai asumispalvelu. Tuen tarve arvioidaan hoidettavan päivittäisen toimintakyvyn sekä hoidon sitovuuden ja vaativuuden perusteella. Tukea myönnettäessä arvioidaan hoidettavan kokonaistilanne.

Toimintakykyä kartoitetaan soveltuvilla arviointimenetelmillä (esim. RAVA, MMSE tai erikseen pyydettyillä selvityksillä).

Lasten omaishoidontuen käsittelyssä kriteerejä noudatetaan soveltuvin osin. Lapsen toimintakykyä arvioitaessa häntä verrataan toimintakyvyn ja hoidon tarpeen suhteen vastaavan ikäiseen terveeseen lapseen. Omaishoidon tuen myöntäminen edellyttää, että lapsella on sairaudesta tai vammasta johtuva erityisen hoidon tarve. Kotona hoidon tulee olla erittäin sitovaa ja vaativaa. Alle 18-vuotiaille päätökset tehdään määräaikaisina mahdollisen hoidettavuuden muuttumisen vuoksi.

Omaishoidon tukea ei myönnetä, jos hoidettava saa paljon muita palveluja. Hoidettavuutta verrataan muihin saman ikäisiin. Omaishoidontukea myönnetään hoitoisuudesta aiheutuviin kustannuksiin. Omaishoidontuen tarvetta arvioidessa otetaan huomioon kelan hoitotuki, joka on tarkoitettu henkilön hoitoisuudesta aiheutuviin kustannuksiin. Omaishoidontukeen ei ole oikeutettu pelkästään kasvatuksellisissa haasteissa.

Hoitopalkkio voidaan sopia säädettyä pienemmäksi, jos hoidon sitovuus, hoidon sekä huolenpidon tarve on vähäistä tai siihen on hoitajan esittämä erityinen syy.

Tukea alentavat seikat

- Kotiin annettua palvelua taikka hoidettava viettää kodin ulkopuolella päivätöiminnässä, kuntoutuksessa tai muussa vastaavassa paikassa
- 20 - 30 h/viikossa kodin ulkopuolisen avun tai tuen piirissä, omaishoidon tuen alentaminen 20 %:lla
- 30 -40 h/viikossa kodin ulkopuolisen avun tai tuen piirissä, omaishoidon tuen alentaminen 25 %:lla
- yli 40 h/viikossa kodin ulkopuolisen avun tai tuen piirissä, omaishoidon tuen alentaminen 30 %:lla

Omaishoitaja

Omaishoitaja on hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö, joka on valmis vastaamaan hoidosta ja huolenpidosta tarpeellisten palvelujen avulla. Muulla läheisellä henkilöllä tarkoitetaan esim. avopuolisoa, tai hoidettavan ystävää, joka on käytännössä osallistunut hoitoon ja huolenpitoon. Hoitajan terveyden ja toimintakyvyn on vastattava omaishoidon asettamia vaatimuksia.

Omaishoitajan tulee olla 18v täyttänyt henkilö, joka ottaa päävastuun hoidettavan hoidosta ja huolenpidosta ja sitoutuu hoitamaan häntä ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Omaishoitajan tulee pystyä huolehtimaan hoidettavan avustamisesta hänen henkilökohtaisissa toimissaan, huolehtimaan kodin ulkopuoliset asiat ja kodinhoito kokonaisuudessaan kuten hoito- ja palvelusuunnitelmassa on sovittu.

Omaishoitajalta edellytetään terveystensä, hoitotaitojensa, soveltuvuutensa, voimavarojensa ja elämäntilanteensa puolesta sopivuutta tehtävään. Jos omaishoitajalla on muistisairaus, mielenterveyden ongelmia tai päihneiden väärinkäyttöä tai hoitajan ikä ja toimintakyky rajoittavat hänen toimimistaan omaishoitajana, voidaan omaishoidontuki olla myöntämättä tai lakkauttaa.

Omaishoitajalle tehdään kerran vuodessa kotikäynti, jossa kartoitetaan omaishoitajan jaksamista, terveyttä ja ennaltaehkäistään toimintakyvyn heikkenemistä, annetaan palveluohjausta jne. Omaishoitaja voidaan velvoittaa osallistumaan lääkärintarkastukseen, mikäli on syytä epäillä hänen kykenevyyttään toimimaan omaishoitajana. Omaishoidontuki voidaan lakkauttaa, mikäli hoitaja tällaisessa tilanteessa kieltäytyy tarkastuksesta.

Jos omaishoito keskeytyy hoitajasta johtuvasta syystä, omaishoidontuki keskeytetään heti omaishoitajan estyessä antamaan hoito ja palvelusuunnitelmassa sovittua hoitoa, ellei omaishoitaja itse järjestä korvaavaa hoitoa hoidettavalle. Esim. toinen omainen.

Omaishoitajan lakisääteiset vapaapäivät eivät vähennä omaishoitajan palkkion määrää. Vapaan pitämisestä sovitaan omaishoitajan kanssa tehdyssä hoitosopimuksessa kirjallisesti. Vapaa järjestetään säännöllisesti ja suunnitelmallisesti ottaen huomioon hoidettavan ja hoitajan toivomukset ja Kärsämäen kunnan mahdollisuudet järjestää vapaa. Hoitojärjestelyn on aina turvattava hoidettavan hyvinvointi, terveys ja turvallisuus. Hoitaja voi käyttää kertyneet vapaapäivät kuukausittain tai keräämällä vapaata usean päivän kokonaisuuksiksi ennalta sovitusti. Vapaa on pidettävä sen kalenterivuoden aikana, jona oikeus vapaaseen on syntynyt. Viranhaltijan erikseen myöntämiä omaishoitajan vapaan lisäpäiviä ei voi kerryttää myöhemmin pidettäväksi pidemmiksi jaksoiksi. Kunta ottaa tapaturmavakuutuslain (60S/194S) 57 § 1. momentin mukaisen vakuutuksen hoitajalle, jonka kanssa kunta on tehnyt hoitosopimuksen.

Tapaturmavakuutuksen piiriin kuuluu tapaturmat, jotka ovat sattuneet omaishoitoon liittyvissä toimissa. Asiointimatkoilla tapahtuneista tapaturmista korvataan ne matkat, jotka ovat sattuneet hoidettaessa hoidettavan omia asioita, esim. apteekissa käynti, hoidettavan lääkärissä käyttäminen.

Omaishoidon palkkiot vuonna 2022

1. maksuluokka 426,37 €

Hoidettava tarvitsee paljon hoitoa ja huolenpitoa päivittäisissä henkilökohtaisissa toiminnoissaan. Hoito ja huolenpito ovat jatkuvaa ja päivittäisesti sitovaa. Hoidettava voi olla osan vuorokaudesta yksin. Öisin avun tarve on satunnaista, mutta hoidettava tarvitsee kuitenkin valvontaa. Hoidon sitovuus on verrattavissa säännöllisen kotihoidon palveluihin/palveluasumiseen.

Tukeen ei ole oikeutta, mikäli apu on pelkästään ohjausta ja muistuttamista tai avustamista esim. siivouksessa, ruuanvalmistuksessa tai kodin ulkopuolisessa asiointissa.

Hoidettava on syötettävä tai ruokailua on valvottava vieressä tai välittömässä läheisyydessä. Liikkumisessa ja kommunikoinnissa suuria vaikeuksia, hoidettava tarvitsee hoitotoimenpiteitä tai muuten kattavaa valvontaa johtuen esimerkiksi psyykkisistä syistä tai sairaudesta, epilepsiasta tai diabetikon hoidon valvonnasta ja seurannasta.

Hoidettava tarvitsee alentuneen toimintakyvyn, vamman tai sairauden vuoksi ympärivuorokautisesti paljon hoitoa, huolenpitoa ja valvontaa kaikissa henkilökohtaisissa ja päivittäisissä toiminnoissa tai ovat muistamattomia ja levottomia. Omaishoitaja auttaa perushoidossa: wc-asiointi, peseytyminen, pukeutuminen ruokailu ja liikkuminen sekä lääke- ja erikoishoito.

Lapsen hoidon ja huolenpidon tarvetta verrataan saman ikäisten lasten tarvitsemaan hoitoon ja huolenpitoon. Hoidettava tarvitsee paljon enemmän hoitoa ja huolenpitoa kuin ikäisensä lapsi keskimäärin. Tavanomaista suurempaan sitovuuteen viittaa se, että Kela on myöntänyt lapselle vammaisuuksista annetun lain (570/2007) mukaisen ylimmän vammaistuen.

2. maksuluokka 568,49 €

Hoidettava tarvitsee runsaasti hoitoa ja huolenpitoa kaikissa päivittäisissä toiminnoissa. Hoito sitoo hoitajan kokopäiväisesti. Hoitajalta edellytetään hoitoa ja huolenpitoa myös öisin. Hoidettava ei kykene asumaan yksin. Ilman omaishoitajaa hoidettava tarvitsisi pysyvän hoitopaikan kodin ulkopuolella, ja hoidon määrä ja sitovuus ovat tehostetun palveluasumisen tasoa.

Hoidettava tarvitsee ikätasostaan poiketen runsaasti hoivaa, huolenpitoa, valvontaa ja ohjausta henkilökohtaisissa toiminnoissa. Esimerkiksi avustamista wc-asiointissa, aamu- ja iltatoimissa, ruokailussa ja hygienian hoidossa. Hoidettava tarvitsee hoitoa ja huolenpitoa myös yöaikaan toistuvasti ja säännöllisesti. Hoitotyö on erittäin vaativaa ja sitovaa.

Alle 18-vuotiaiden osalta arvioinnissa kiinnitetään huomiota päivittäisten toimintojen lisäksi liikuntakykyyn, kommunikaatioon sekä valvonnan ja erityisen vaativien hoitotoimenpiteiden tarpeeseen. Hoidon ja huolenpidon tarvetta ja sitovuutta verrataan samanikäisten terveiden lasten tarvitsemaan hoitoon ja huolenpitoon. Tavanomaista suurempaan sitovuuteen viittaa se, että Kela on myöntänyt lapselle vammaisuuksista annetun lain (570/2007) mukaisen ylimmän vammaistuen.

3. maksuluokka 847,27 €

Hoidettava tarvitsee jatkuvaa, kokopäiväistä hoitoa ja huolenpitoa, valvontaa ja ohjausta kaikissa päivittäisissä toiminnoissa sekä runsaasti hoivaa ja huolenpitoa myös yöaikaan. Hoidon raskaus ja vaativuus on erittäin runsasta. Hoitotyö edellyttää pääsääntöisesti kokopäiväistä työpanosta. Hoidon määrä ja sitovuus ovat pitkäaikaisen laitoshoidon tasoa. Hoidettava on erityisen vaikeavammainen tai vaikeasti sairas hoidettava, joka tarvitsee ympärivuorokautista hoitoa. Omaishoitaja asuu omaishoidettavan kanssa eikä hoidettava voi jättää ilman valvontaa.

Lapsen hoidon ja huolenpidon tarvetta verrataan saman ikäisten lasten tarvitsemaan hoitoon ja huolenpitoon. Hoitotyö edellyttää omaishoitajalta ympärivuorokautista työpanosta ja on fyysisesti ja/tai psyykkisesti raskasta.

4. maksuluokka 1102,01 € Erityistilanne/erityisen raskas siirtymävaihe

Hoidettava on hoidollisesti raskaassa ja lyhytaikaisessa siirtymävaiheessa, esimerkiksi siirtyessä hoitolaitoksesta kotiin, toipuessa vakavasta onnettomuudesta tai hoitotoimenpiteestä tai on saattohoitotilanteessa. Kyse on lyhytaikaisesta, sitovasta, raskaasta ja jatkuvaa läsnäoloa vaativasta hoidosta ja huolenpidosta. Maksuluokka neljän myöntämisessä käytetään erityistä harkintaa. Hoitoisuutta tarkastellaan kahden – kolmen kuukauden välein.